

Breizh / Britainia

Joan Mari Torrealdy

Herri bat, kultura bat

Besteak beste, Britainiari begiratu bat eman behar diogu guk, hango politik joera zenbaiten goibea agertzeko. Baina politikari adarretatik heldu aurretik, has gaitzen datu batzu emanez:

Herri askea izana da Britainia. 1532an independentzia galdu eta Frantziaren lurralde autonomo bilakatzen da, itun baten bidez. 1790ean, Frantziako Iraultzakoan, autonomia ere galdu egiten du: gainontzeko herriak bezala, probintzian zaitikaturik gelditzen da. Historia hau ez da arras ahantzia. ADSAV delakoak, esaterako, 1532 urte hartan zinaturiko ituna berritzea nahi luke.

Britainiak 34.077 km² ditu lurretan (gonbaraziobidez: Euskadik 20.551 km²). Sergio Salvi jaunak dakarrenez¹, 3.200.000 biztanle bizi dira Britainian; horien hirutatik bat mintzatzen da bretoierraz, «brezhoneg», hau da, milioi bat.

Kulturaz keltarrak dira nagusiki bretoiak. Hizkuntza indoeroparra du, P-keltarra, galesarekin eta kornikoarekin kide. Bretoiek, horregatik, goi aldera jo ohi dute identitate bila. Historian zehar harreman ugari izan dute Kernow-ekin, Cymru-rekin, Eskozia-rekin, Irlanda-rekin, etc. Gaurregun

ere badago keltarren arteko batasunik, politikan, kulturean, kantuan, eta abar. Politika aldetik, Frantziarekin ez baino Britainia Handiarekin loturik egon nahi izan duen korronterik izan da.

Bretoi kulturaren nortasun hori lantzeko sortu diren bi talde nagusi aipatu behar ditugu: *Blenn Brug*, 1905ean sorturiko mugimendu katolikoa; eta *Ar Falz*, 1933an sortutako mugimendu laiko eta sozialista. Lan gaitza egin dute bi hauek. Hizkuntzaren defentsarako ere badira beste bi: *Emgleo Breizh* eta *Galv*. Bretoi identitate bilaketan kantuak izan duen funtzio guztiz garrantzitsua ere azpimarratzekoa da. Kantua da, gainera, bretoiek gehien exportatu dutena zihurrenik, keltar doinu hori. Hona kantarien zenbait izen ezagun: Glenmor, Kergiduff, Evgen Kirjubel, Alan Stivell.

Ez dago zalantzarik: bada mugimendurik Britainian. Duela zenbait urte, orain baino entzunagoa zen Britainia, FLB delakoaren bonben prentsako oihartzunari esker. Prentsaren politika zentralista dela medio, ia ezina da minorien herrigintzaren informazio jarraiturik biltzea. Noizbehinka eta aldika soilik izan ohi dugu gutiengo mugimenduaren berri. Kondizio horietan, mugimendu horren nondik norakoa, indarra, gorputza, zabaleroa, jendearekiko intzidentzia hurbildik ezagutzea ikaragarri nekeza gertatzen zaigu. Nolabait bederen minoria baten inportantzia neurtzeko, eta elkarren artean gonbaratu ahal izateko, klasifikatze bat egin du Heiko Sagredo de Ihartza jaunak, argitara berria duen liburu batetan.² Europako mugimendu etnikoak oro, hierarki ordena batetan jarri ditu Krutwigeck. Erizpide honekin: mugimendu etniko bakoitzaren egiatzko ekintza, hau da, mugimendu hori herrira bertara iristen den ala ez, eta bere buruaren defentsa antolatzeko gauza den ala ez azterturik.

Erizpide honen arabera, lehenengo lekuan erresistentzi mugimenduak jartzen ditu berak, alegia, Euskadi eta Irlanda. Bigarren lekuan dator Britainia, beste hauen konpainian: Catalunya, Korsika, Sardinia. Herri hauetako erresistentzia eta buruka ez omen dago sare baten gisa herri osoan zabaldurik eta antolaturik, dio Krutwigeck.

Lehen urratsak

Jenderia osoa nazionalista izaterik ez omen du oraindik lortu bretoi mugimenduak. Oso gogor kritikatzeko ditu Heiko Sagredo de Ihartzak aipatu liburuan bretoien mugimenduak, hala kulturalak nola politikoak. Agian olde bakoitzaren neurriak ondo

hartu gabe, gure ustez. Errealitate hori hurbilagotik ezagutzen dutenen eskutik azter dezagun bretoien politik mugimendua. Gure ustez, informaziorik seguruenen Sergio Salvi, Ronan Roudaut eta Pierre Doridan jaunek emana da.³

Ronan Roudaut jaunak hiru epe nagusi bereizten ditu bretoi politik mugimenduan: 1914 artekoa lehenengoa; gerrate artekoa, 1945 arte, bigarrena; eta hirugarrena, gaurko bretoi mugimendu berria.

Oraingo mugimenduaren berri emango dugu lan honetan. Baina esan ditzagun bi hitz aurrekoaz ere, sarrera gisa.

Lehen bretoi alderdia 1911n sortzen da. Hona haren dotrina: «Frantziatik osoki bereiztea, bretoi nazioaren independentzia politikoa, eta nazio-hizkuntza bakartzat bretoiera onartzea». Lehen iratzartze bat bezala zen. Ez zuen herri indarririk artean.

Egiazko bretoi mugimendu modernoa geroagokoa da. 1919an jarri ohi da. 1919an sortzen da, izan ere, *Breiz Atao* (Britainia beti). Aldizkari honen inguruan biltzen den taldea hedatuz doa eta, horrela, 1927an PAB (Bretoi Alderdi Autonomista) eratzen dute. «Ez gara separatistak», zioten. Antizentralistak ziren. 1931n lehertzen da PAB hau. *Breiz Atao*-ren inguruko nazionalistek, 1932an PNB (Bretoi Alderdi Nazionalista) egiten dute. «Na ruz na gwenn»: ez gorri ez zuri (ez komunista, ez klerikal) izango da alderdi hau, eta luzaroan bretoi mugimendu osoa.

- Bretoi mugimenduaren bigarren epe honetako irudi osoa emateko, beste puntu bat ere aipatu behar da. Bretoi mugimendua Liberaziokoan galerazia izan zen. Zergatik debekatua? Kolaboratzaile izana salatzen zitzaion. Salakuntza serioa: nazien jokua egin izatea. Orban honexek loiturik gelditu zen luzaroan bretoi mugimendu osoa. Egia esan, bretoi nazionalistek ez zuten Frantziaren jokuan sartu nahi izan. Hori bateko. Eta beste, guti batzuk naziekin kolaboratu ere egin zuten. Minoria tiki bat. Salakuntza hori bretoi mugimendu osoaren gain botatzea, desprestijiatzeko asmotan egina izan da, diote gaur askok.

Gerraosteko mugimenduak

CELIB

Gerraostean bretoi mugimenduak ezin zezakeen bururik jaso. Bretaniaren kausa defendatzen ez zen inor ausartzen. Esan dugunagatik. Gerra bukatu eta handik bost urtetara izango da

lehen saioa: CELIB, notableen batzordea. CELIB (Comité d'Etudes et de Liaison des Intérêts Bretons) ez da zehazki alderdi bat, batzorde bat baino. Jauntxo eskualdezale zenbait bildu zen hor Breitainiako premia batzuri erantzun nahian. Hauen ekin-tzarik txalogarriena industriaren bat edo beste Breitainiara ekar-tzea izan dela esan genezake. Ez asko gehiagorik. Piskanaka-pis-kanaka, gainera, frantses politikara lerratu ziren denak.

CELIB batek ez zuen kalitaterik ez indarrrik Breitainiako so-zio-ekonomiazko egoerari arapostu egoki bat emateko. Gerraos-tean, nortasuna galduz eta desintegratuz joan da Breitainia. Lan-gabezia ugalduz zihoan. Jendeak kanpora ihes egiten zuen, lan bila. Ekonomia kapitalistaren indartzeak ez dio Breitainiari onik ekarri. Gizarte ohiturak eta kultur egiturak hankazgora joan dira, hein handi batetan.

Krisi hori ulertzen eta politik erantzuna ematen ahalegindu-ko dira bretoi indarrak aurrerantzean.

MOB

CELIB sortu eta zazpi urte geroago —1957an— sortzen da MOB (Breitainiaren Antolakuntzarako Mugimendua). «Notable» edo jauntxoen agintetik aparte egiten den gerraosteko lehen ol-dea da. Aski heterogeneo da MOB hau: eskualdezaleak eta se-paratistak nahasturik aurkitzen dira barnean. Banakuntzak eta krisiak barnean ematea ez da harritzekoa, bada. Lehen krisia, 1963koa da: parte batek ezkerretik aldegiten dio, hurrengo ur-tean UDB eratzeko. Motel bizi da MOB gerora, 1966an desegin arte. MOB zena *Mouvement National Breton et Fédéraliste Européen* bilakatzen da, baina ez du ekin-tzarik. MOBen honda-kinak *Bretagne-Action* taldeak bildu nahi ditu, 1967an; gero, 1971n, *Jeune Bretagne* izena hartuko duenak. Hau da bretoi mugimenduaren eskuina.

SAV

Eskuin hau biltzeko eta indartzeko, 1972an, *Strollad ar vro* (Lurraldeko Alderdia) sortzen da, SAV bezala ezaguna. Ideo-logiatik landa bretoi guztiak bilduko dituen alderdi bat egin nahi lukete; interklasista da, eta bai sozialismoaren eta bai ka-pitalismoaren eskemak arrotzak direla eta, arbuiatu egiten ditu biak. Ideietan MOBen jarraitzailea da SAV.

UDB

Arestian aipatu dugu. Honekin, ezkertera igarotzen gara

orain. UDB bera da: *Unvaniezb Demokratel Breizh*, edo Bretoi Batasun Demokratikoa. Mugimendu bretoizaleetan haxe da lehena, indartsuena. UDB abertzale eta sozialista da, hitz batez esateko. Bretainiaren autonomia nahi du, baina Frantzia federatu eta sozialista batetan. Hona haren hitzak: «Bretainiaren nazio bokazioa aitortzen duten eta bere herrian sozialismoa eraiki behar dela sinesturik dauden bretoi eta Bretainiaren adiskideak biltzen dituen alderdia izan nahi du UDBk».

Ronan Roudaut jaunaren ustetan, UDBren meriturik handiena hain zuzen bretoi mugimendua berritzea da. Anartean Bretainiaren eta Frantziaren (Parisen) arteko haustura bakarrik azpimarratu ohi zen. UDBk gizarte-arazoketa integratzen du bretoi mugimenduan, klase hausturaren arabera analizatzen du gizartea.

Gorabehera bat baino gehiago izan ditu UDBk. Krisirik gogorrenak, FLB zela medio eta 1968ko Maiatzaren kausaz etorri zitzaizkion. FLBren atentatuak kondenatu egin izuen UDBko Buruzagitzak, menturazaleriatzat eta aktibismotzat joz. Ez zen gidariekin bat etorri militante asko: alderdiaren sozialismo zientifikoa hertsia hori hauzitan jartzen zuten horregatik. 1968ko Maiatzak ere krisi beretsua sortu zuen: ezkererago jo nahi zuten batzuk. Baina UDBk, gauxisten bidelagun izan baino nahiago izan zuen PCF eta CGT erakundeekiko harremanak zaintzea. 1970ean, andana batek alderdia utzi egingo du. Hauentzat dezentzat eta ezker berriarentzat, UDB «estalinista» da eta sozial-demokraziarekiko loturak kutsatua.

FLB

Bestelako jokabidea darama FLB delakoak (Bretainiako Asakatason Frentea). 1966an sortu zen, legezko bideetatik deus guti lor zitekeela pentsatuz. Ekintza mugimendua da batikpat. Haseran nazionalista huts, orain liberazio nazionala eta sozialista aldarrikatzen du. Lehergailu plastikoetan da berezitua: lehen, frantses okupazioaren sinboluak deusezten zituen; ekonomi zampakaren sinboluak, orain. Hirutan zatitua aurkitzen da gaurregun: «Front National Breton», FLBII, eta FLB-ARB (Action Républicaine —Révolutionnaire— Bretonne). Ekintzan jarraitzen duen bakarra, hirugarren hau da. Bretoi kontzientzia sortzen lan gaitza egin du.

BESTE ZENBAIT

Bada besterik ere: PCB, Bretoi Alderdi Komunista. 1971n sortua, PCF utziz. UDBri ezkerretik jan nahi izan dio lurra.

Zera lortu nahi luke: «Errepublikan Sozialista bretoi independentea, klase zanpatuaren diktadurapean».

Aipaturiko hauetatik aparte deus guti dago bretoi politik paboraman. Labur bederen, aipa ditzagun ezker berriko bi saio. 1969-1970 urteetan jaiotzen da *Sav Breizh* (Zutik Britainia) alderdia —nazionala eta proletaria—, orain estudio-aldizkari dena, besterik gabe. *Gwirionez Breizh* (Egia Britainia) da beste taldea, 1972an sortua, FLBko presoei laguntzeko batzorde bezala. Maoista joerakoa da.

Ezker berri onek ez du bere baitan jende ikaragarririk bilzen, noski. Hauen ekarria beste mota batetakoa da: alde batetik, teorizazio-laguntza, nazio-askatasuna eta klase burruka elkarlotzen saiatzen dena; azken urteotan, teori mailan, horixe izan bait da eztabaida-gairik behinena; eta beste aldetik, «alderdi» klasikoen atzaparretatik irtetea eta oinarriari, populuari, hitza emateko lehia.

Gaurregun

Oro har, zer esan genezake bretoi mugimenduaz?

Bistan da ezkerrek odol berria eman diola bretoi mugimenduari, analisi berriak eskainiz eta betidaniko kontraesanetatik irteten lagunduz. Berritasunik handiena, teori mailan, nazional burrukari sozialismoa eranstea da, zalantzarik gabe, eta bata bestearen lehentasunera makurtu gabe, biak batera, aurrera eramatea. Bigarren meritua, honetan datza: mugimendua hedatzea eta herritartzea. «Notable» guti haien eskualdekatze epel hartatik oraingo eskabide hauetara badago alderik¹

Heldutasun batetara iristen ari da bretoi mugimendua. Aurrapen handia egin du, bistan da. Baina ez da aski indartsu: ez du jakin bere herrian nagusitzen. Parisen joku politikoa aldarazteko, hauteskundeak irabazteko gauza den bretoi alderdi handirik ez dago. Ahulegia da. Minoritarioa da. Frantses alderdiak eta sindikatoak nagusitzen dira beti ere.

Argitasun politikoa lortu bide du bretoi mugimendua; politik jokura zuhurrago agertzea dagokio orain.

¹ SERGIO SALVI: *Le nazioni proibite*, Vallecchi editore, Firenze, 1973, 88 or.

² HEIKO SAGREDO DE IHARTZA: *La Vasconie et l'Europe Nouvelle*, Elkar, Baiona, 1977.

³ SERGIO SALVI: *Ibidem*.

RONAN ROUDAUT: «Histoire du mouvement breton» in *Les Temps Modernes*, n.º 324-325-326, 170-193 or.

PIERRE DORIDAN: «La Bretagne et le socialisme» in *Les Temps Modernes*, n.º 324-325-326, 223-233 or.

J. M. T.

BREIZH / BRETAÑA

Bretaña, con sus 34.077 km², con sus 3.200.000 habitantes, un millón de los cuales habla el brezhoneg, es un pueblo celta con una personalidad marcada. El movimiento bretón ha tratado de recoger y potenciar esta personalidad. Nosotros solamente estudiamos la dimensión política de este movimiento.

Tras un despertar hacia 1911, el verdadero nacimiento de este movimiento se sitúa el año 1919 con la aparición de Breiz Atao (Siempre Bretaña). Luego este movimiento se estructura en partidos (PAB, —Partido Autonomista Bretón— 1927; PNB, —Partido Nacionalista Bretón— 1932). A imagen del PNB, el movimiento bretón de esta época es «na ruz na gwenn», ni rojo ni blanco, esto es, ni comunista ni clerical.

A causa de una minoría colaboracionista, todo el movimiento bretón fue injustamente acusado de haber colaborado con el enemigo nazi durante la guerra. Esto demoró el nacimiento de nuevas fuerzas políticas que asumieran la problemática bretona en la postguerra. Un intento se debe al CELIB (Comité d'Etudes et de Liaison de Intérêts Bretons) formado por «notables» en 1950. Pero el primer partido de la postguerra no se funda hasta el año 1957: MOB (Movimiento para la Organización de la Bretaña) que reúne a regionalistas y separatistas. Pronto, en 1963, se le desgaja la izquierda, y así nace el UDB (Unión Democrática Bretona). La UDB es el partido bretón más fuerte. Lucha por la autonomía de Bretaña en una Francia federada y socialista.

El FLB (Frente de Liberación de la Bretaña) quiere llegar a la liberación de su país por la lucha armada. Surgida en 1966 se ataca a los símbolos de la «ocupación francesa» y de la explotación capitalista.

Existen también otros grupos. A la derecha, Bretagne-Action (1967) y su prolongación Jeune Bretagne sucesoras de MOB. Y el SAV (Partido del País, 1972) que trata de reunir los bretones por encima de las diferencias ideológicas. A la izquierda, además del PC bretón hay otros grupos de menor importancia.

El movimiento bretón está en proceso de madurez. Se ha realizado un enorme esfuerzo teórico para coordinar el fenómeno revolucionario y el ideal nacional. La debilidad del movimiento bretón está en que no ha sabido ganarse al pueblo. La mayoría del pueblo bretón sigue confiando más en los partidos y organizaciones francesas.

BREIZH / BRETAGNE

La Bretagne —avec ses 34.077 km², avec ses 3.200.000 habitants, dont un million parle le breton, brezhoneg— c'est un peuple celtique qui a une personnalité reconnue. Le mouvement breton a essayé de recueillir et de dynamiser cette personnalité. Nous essayons de montrer uniquement la dimension politique de ce vaste mouvement.

Après le réveil de 1911, la vraie naissance du mouvement breton se situe en 1919 avec l'apparition de **Breiz Atao** (Bretagne toujours). Ce mouvement se structure en partis (PAB: Parti Autonomiste Breton, 1927; PNB: Parti Nationaliste Breton, 1932). A l'image du PNB, le mouvement breton de cet époque est «na ruz na gwenn», ni rouge ni blanc, ni communiste ni clérical.

A cause d'une minorité collaborationniste, tout le mouvement breton fut injustement accusé d'avoir collaboré avec l'ennemi nazi pendant la guerre. C'est une des raisons du retard dans la naissance de nouvelles forces politiques capables d'assumer la problématique bretonne de l'après-guerre. Un premier essai est celui du CELIB (Comité d'Etudes et de Liaison des Intérêts Bretons) fondé par des «notables» en 1950. Mais le premier parti de l'après-guerre ne se crée qu'en 1957: MOB (Mouvement pour l'Organisation de la Bretagne) que rassemble des régionalistes et des séparatistes. Bientôt, en 1963, il y a une scission par la gauche: UDB (Union Démocratique Bretonne). L'UDB est le plus fort parti breton. Il lutte pour l'autonomie de la Bretagne dans une France fédérée et socialiste.

Le FLB (Front de Libération de la Bretagne), né en 1966, s'est donné pour tâche d'arriver à la libération de son pays par la lutte armée. Il s'attaque aux symboles de «l'occupation française» et de l'exploitation capitaliste.

Il y a encore d'autres groupes. A droite, **Bretagne-Action** (1967) et sa suite **Jeune Bretagne** qui prolongent MOB. Le SAV (Parti du Pays, 1972) essaie de rassembler les bretons en dehors des clivages idéologiques. A gauche, il y a le PCB (Parti Communiste Breton, 1971) et d'autres groupes moins importants.

Le mouvement breton est de plus en plus mûr. Un grand effort théorique a été fait dans le sens de coordonner le phénomène révolutionnaire et l'idéal national. La faiblesse du mouvement breton est de ne pas avoir su encore gagner le peuple. Le peuple breton continue de faire confiance plutôt à des partis et des organisations françaises.